

LISTY
STARÉ VÝCHOVATELKY
K NĚKDEJŠÍM SCHOVANKÁM.

SESTRÁM SLOVANSKÝM

PODÁVÁ

ŽOFIE PODLIPSKÁ.

S. PODLIPSKA

V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM DR. ED. GRÈGRA.
1868.

DRAHÉ PAMÁTCE

SVÉHO CHOTĚ

věnuje

spisovatelka.

I.

Šťastně navrátila jsem se, drahá Blaženo,
z kruhu tvé rodiny zpět do své poustevny, v nížto
ti bylo několik let, jak mi často opakuješ, tak
blaze stráviti, kdes nabývala vědomostí, pokud
stačila moje škola a zkušenosti mé.

Zanechala jsem tě nyní v kruhu tvých mi-
lých; u mne ale zůstala mezera po tobě.

Tvá veselá mysl nás všecky oživila, tvůj
milý zjev zdobil náš malý svět, v němžto se uza-
víráme jako včelky v oulu, vyletávajíce z něho
jen do květosadů vědy a umění, abychom nasbí-
raly medu k duševní potravě své a k užitku
pro jiné.

Ty milá, pilná včelko nebudeš více s námi

vyletávati. Odletělas do světa skutečného, abys mu podala nasbíraného medu svého.

I v srdeci mém zůstavilas mezeru. Tomu však je srdce moje zvyklé. Vždyť jest to úkolem mým: milovat, pěstovat a pak ztrácti.

Když vás tak vidím přicházeti, vyrůstat i a pak zase odcházeti, tu jest mi, jako bych viděla před sebou vývoj celého člověčenstva, a při tom mám tu výhodu, že nevidím člověka stárnoucího. Vidím stárnouti jen sebe a to tím více, čím rychleji se střídají před očima mýma vykvetávající generace. Nedivte se mi, že se dělám „tak starou,“ a že nepřijímám více vaše nové mody. Tyto mody zdají se mi býti příliš směšné, mnohem směšnější nežli vám můj bílý čepec a můj velký, pohodlný klobouk.

Přeju mládeži každou novou modu, ale nám starým dejte s ní pokoj. Za to ale nás staré nenechávejte tonouti v starých zlořádech, uchvatte nás mladistvým duchem svým a vedte nás s sebou, abychom nezůstávaly pozadu na dráze pokroku.

Ano, milé dítě, od té doby co jsem matku tvou vychovávala až do oné dojemné chvíle kdy jsem tě vracela rodičům tvým, bylo mi stále se přiučovati. Vyučujíc vás učila jsem se sama a sty-

děla bych se, kdybych ti byla nemohla podávati více než někdy matce tvé. Avšak přes to přese všecko, myslím-li na to, mnoho-li mi ještě zbývá k přiučení se, tu pohlížím radostně do budoucnosti a citím v sobě takovou chut k životu, že bych jí mohla poděliti mnohého nešťastníka, jemuž život již z mládí jest břemenem. Nejsladší útěchou bylo by mi, kdybych se mohla honositi, že jsem tuto chut k práci a k pokroku vštipila i všem svým vychovankám.

Zanechala jsem tě, milé děvče, v plných radovánkách na výsluní pozemského blaha.

Ještě tě vidím, jak se usedavě plakala, loučíc se naposledy s malou komůrkou svou, jak se mi kolem krku padla, když jsme měly vstupovati do vozu, který tě měl navždy odnést z ústavu mého! A přece jsi se vracela do pestrého světa, který se na tebe usmíval tak přívětivě, tak laskavě jako na málo koho.

Nevím, proč bych ti neměla říci, co ti říkává denně tvé zrcadlo i tvůj ženich, totiž: žeš velmi hezká! Co ale větší ještě cenu má, jest tvé srdce, to dobré, šlechetné srdce. Tys důvtipná, nadaná, vzdělaná, máš vůli a příležitost vzdělávati se dále; doma tě uvítali s radostí nejvroucnější, bylas ihned

vyletávati. Odletělas do světa skutečného, abys mu podala nasbíraného medu svého.

I v srdci mém zůstavilas mezeru. Tomu však je srdce moje zvyklé. Vždyť jest to úkolem mým: milovat, pěstovat a pak ztráceti.

Když vás tak vidím přicházeti, vyrůstat i pak zase odcházeti, tu jest mi, jako bych viděla před sebou vývoj celého člověčenstva, a při tom mám tu výhodu, že nevidím člověka stárnoucího. Vidím stárnutí jen sebe a to tím více, čím rychleji se střídají před očima mýma vykvetávající generace. Nedivte se mi, že se dělám „tak starou,“ a že nepřijímám více vaše nové mody. Tyto mody zdají se mi býti příliš směšné, mnohem směšnější nežli vám můj bílý čepec a můj velký, pohodlný klobouk.

Přeju mládeži každou novou modu, ale nám starým dejte s ní pokoj. Za to ale nás staré nenechávejte tonouti v starých zlořádech, uchvatte nás mladistvým duchem svým a vedte nás s sebou, abychom nezůstávaly pozadu na dráze pokroku.

Ano, milé dítě, od té doby co jsem matku tvou vychovávala až do oné dojemné chvíle kdy jsem tě vracela rodičům tvým, bylo mi stále se přiučovati. Vyučujíc vás učila jsem se sama a sty-

děla bych se, kdybych ti byla nemohla podávati více než někdy matce tvé. Avšak přes to přese všecko, myslím-li na to, mnoho-li mi ještě zbývá k přiučení se, tu pohlížím radostně do budoucnosti a citím v sobě takovou chut k životu, že bych jí mohla poděliti mnohého nešťastníka, jemuž život již z mládí jest břemenem. Nejsladší útěchou bylo by mi, kdybych se mohla honositi, že jsem tuto chut k práci a k pokroku vštipila i všem svým vychovankám.

Zanechala jsem tě, milé děvče, v plných radovkách na výsluní pozemského blaha.

Ještě tě vidím, jak se usedavě plakala, loučíc se naposledy s malou komůrkou svou, jak se mi kolem krku padla, když jsme měly vstupovati do vozu, který tě měl navždy odnést z ústavu mého! A přece jsi se vrácela do pestrého světa, který se na tebe usmíval tak přívětivě, tak laskavě jako na málo koho.

Nevím, proč bych ti neměla říci, co ti říkává denně tvé zrcadlo i tvůj ženich, totiž: žeš velmi hezká! Co ale větší ještě cenu má, jest tvé srdce, to dobré, šlechetné srdce. Tys důvtipná, nadaná, vzdělaná, máš vůli a příležitost vzdělávati se dále; doma tě uvitali s radostí nejvroucnější, bylas ihned

zaslibena muži, kterého, jak se mi přiznáváš, již skorem od dětství miluješ a jehož povaha ti ručí za stálé blaho.

Nuže, Blaženo, co z toho všeho následuje?

Každý by odpověděl, že patříš mezi řídké láčky osudu, že na vrcholu lidského štěstí. Myslím, že jsi mi šeptala cosi podobného v den zasnoubení svého.

Já ti ale pravím, že stojíš bliže na pokraji neštěstí nežli kdokoliv jiný.

Doufám, milá Blaženo, že nejsi ještě ani tak rozmazlena štěstím svým, abys dostala nervosní záchvat z těchto slov, ani tak domýšlivá, abys pohrdlivě se usmála výroku mému; doufám, že chováš posud starou důvěru ve mně a že s přesvědčenou, že tě nechci zbytečně děsit; doufám, Blaženko, že posud mou pozornou a učelivou žákyní! Nuže, tedy! vztyč hlavinku svou, upřiž v duchu velké oči své na starou učitelku a poslyš důvody hrůzoplých slov mých.

Pravila jsem, že stojíš na pokraji neštěstí; jediná náhoda té může uvrci v ně. Neštěstí, které míním a na něž tebe upozorňuji, jest ztráta. Za jisté připustíš, že té může jakakoliv náhoda oloupit o ženicha, o krásu, o bohatství. Kdybys to

vše byla nikdy neměla, necítila bys pak tak bolestně ztráty toho.

Nuže, milé dítě, nedej si touto starostí ani na chvíli rozmar kaliti. Pomatuj toliko v štěstí svém na možnost neštěstí, aniž bys se pomyšlením tímto dala děsiti.

Mohla bys mi namítati, proč ti tedy uvádí tak děsné věci na mysl, a proč chci, abys na ně pamatovala? Chci to ovšem jen k tvému prospěchu.

Blaho a štěstí, milá Blaženo, jest bohužel špatným vychovatelem. Nevím, proč jest mysl lidská tak uspůsobena, jisto však jest, že v blahu srdce otupívá, mysl ochabuje, duch usíná, mravy se zakalují. Jest tomu tak u jednotlivců jakož i u celých národů. A přece mám nezvratné přesvědčení, že člověk stvořen jest k nezkalené blženosti, že může požívat největšího štěstí, aniž by tím utrpěti musel na duchu svém. Avšak patří k tomu na každý spůsob silný, vzdělaný, sebevědomý duch, aby nebyl porušen ustavičným blahem. Nuže, Blaženo, dokaž, že máš ducha takového!

Zůstaň libezná a jednoduchá, skromná a pracovitá prostřed přepychu a rozmazlujícího vplyvu muže, který tě zbožňuje.

Abys to mohla, musíš vždy na paměti míti možnou ztrátu toho, co máš.

Nezvykaj si přílišných potřeb pohodlného života; staly by se konečně tvými pány. Nemař toiletou mnoho času, nedostávalo by se ti ho pak na další vzdělávání se. Nevrhej se do proudu ne-přetržených zábav. Přišla bys takto o veškerý čas, o veškerou duševní rovnováhu. Zapomněla bys na ušlechtilejší zábavy duševní, zapomněla bys psáti i mně, své staré přítelkyni. Byla bys stržena do jalového zaměstnání, které bývá ještě horší než zahálka; nebot ze zahálky vymaní se pevná vůle, ale ve víru takového daremného zaměstnání nena-budeš ani tolik času, aby tě svědomí napomenouti mohlo, poněvadž dosti se nalopotíš a nastaráš o věci marnivé a nepřijdeš ani k uvědomění, že vlastně zaháliš. *Není-liž zahálkou, pracovat bez užitečného účelu?*

Ostatně hrozí ti v tomto případě též přesy-cenost a duševní umdlení, tak že ztratíš veškeru pružnost ducha i tu schopnost, kterou nyní tak v plné míře máš, kterou též já jsem sobě i v stáří svém zachovala, totiž schopnost těšiti se jako dítě — z věcí na pohled malicherných a přec tak pěk-ných — z prvního kvítku, z prvního sněhu, z ma-

lého výletu za obzor svého bydliště, z vánočního stromku dětem rozsvíceného.

Buď pevná a nedej si namluviti od známých, že jest povinností tvou, aby si „vedla dům,“ aby si „hrála roli v společnosti,“ aby si „otevřela salón,“ či kterak tomu všemu velmi nečesky říkají. Věř svému citu a svému vlastnímu rozumu; a za-říd dům svůj dle své chuti a svého uznání.

Pohostinství jest zajisté jedna z nejkrásnějších ctností. Budet též povinností tvou, až se staneš paní vlastního domu.

Pohostinstvím vyznamenávali se otcové naši, jako vůbec všemi ctnostmi v pravdě humanními. Pohostinství mělo ale za dávných dob poněkud jiného významu než nyní.

Ve vlasti, za dávné doby různě obydlené, bezcestné, nebezpečím, které nyní jen z romanů známe, oplývající, bylo pohostinství tolik co láska k bližnímu. Kdo pustil tehdáž hostě svého, sebe neznámějšího pozdě u večer od sebe, kdo nevy-častoval zavítavšího k němu pocestného, třeba jej nikdy před tím nebyl spatřil, aspoň chlebem a solí, ten rovnal se beze všeho přehánění zlosynům. Stal se vinným, zahynul-li pocestný, jemuž nepoprál ochrany svého přistřeší, tou neb jinou nehodou.

Jak dalece v tomto ohledu časy se změnily,
víme všichni.

Není tak bídne vesnice, aby neměla hostince,
není tak strašné noci, aby člověk konečně cesty
domů nenašel.

Pohostinství, totiž ubytování a vyčastování
hostí neznámých, není teď více nutnou povinností.
Jest holou zdvořilostí, nepřimísí-li se k tomu
opravdové přátelství.

Pravý účel pohostinství naší doby může být i
toliko vzájemné vzdělávání a zušlechtování se.
Hostitel pozvav hosti do domu svého má povin-
nost postarat se o to, aby ušlechtilou zábavou
zotavovali, posilňovali a obohacovali ducha svého.
A jako jindy opouštěvali hosté dům hostitelův
obdařeni rozličnými vzácnými dary, tak má nyní
odcházeti host náš, nesa s sebou vzácný dar upří-
ménho přátelství a skutečné laskavosti.

K tomuto pohostinství není potřebí vybraných
lahůdek, ani křišťalových a stříbrných nádob, ani
zlatem lemovaného nářadí; k tomuto pohostin-
ství dostačí srdečná, rozumná rozmluva, nádobí
a nářadí jak je dům podává bez skvostnosti
a nádhery — a především volnost; volnost
rozumu i srdce, aby smělo ozvat se slovo pravdivé

a přímé; aby rozmluva ušlechtilá vypudila prázdné
a ničemné tlachání, které tak rádo v společno-
stech našich panuje.

Též pěstování krásného umění patří do oboru po-
vinností tvých. Má-li se povznést literatura a umění,
musí nalézti horlivých pěstitelů v kruzích domácích.

Vlidná hostitelka musí být strážným duchem
jejich, musí je uváděti do kruhu svých přátel, a
stříci se pedanteriích, afektace neb lichých frásí.
Nebot toto trojí bývá časem horší a škodnější
než úplná netečnost.

Pedanterie zaplašuje každý přirozený cit, a
každé naivní osvědčení citu tohoto. A přece bývá
někdy přirozený výbuch ušlechtilého citu lepší
a pravdivější než kdo ví jaké učené definice.
Afektace, to jest strojené chování, nepravdivé tvá-
ření se, budiž též vypuzena z kruhu domácí zá-
bavy; onať znechutí se přirozenému rozumu a
opravdový cit jde do koutka plakat, vida každý
výraz svůj zpitvořený a zkarikovaný. Lichá fráse
ale zdomácní rovněž ráda vedle pedanterie a afek-
tace přehlušujíc každé upřímnější, nelíčenější a
pravdivější slovo.

Takové hosti nepouštěj ke krbu svému, milá
Blaženo! Raději zavři dvéře před nimi a čekej

u prahu trpělivě, až k tobě zavítá poutník upřímný a neličený. Toho pozvi a byť bys pak měla hostě jediného na místě skvělé společnosti, budeš předce v pravdě pohostinnější než bys byla jinak bývala.

Při hojnosti jméni svého nezapomínej na chudého, podporuj ho dle sil svých. Služebné své hled vzdělávati a trpký jejich los co možno zlepšovati, zjednej jím život pracovity, etnostní, užitečný ale též příjemný.

Viděla jsem ze všeho, že se staneš svým štatkem bohatou, v jaké míře nedbala jsem seznati. Nemusím také nyní cifru znáti, zapomněla bych ji, kdybys mi ji sdělila. Ty však starej se pilně o ni. Zaříd si dle ní záležitosti své a pak pomyslej na záležitosti obecné, na záležitosti svého národa. Buď těmto záležitostem k službám svědomitou částkon svého jméni. Považuj tuto částku co nejsvětější daň, kterou platiš za své štěstí.

Lidumilové přejou si vše, aby nastala doba, kde by nebylo chudých a následovně ani bohatých. Pamatuj na toto přání, které zastává svaté stejné právo všech dětí božích a buď hodna svého bohatství tím, že ho užiješ z větší časti k dobru jiných.

Stane-li se pak, že ztratíš náhodou toto jméni, jaksi ho nabyla náhodou, nebudeš tak příliš neštastnou; neboť zůstala-li jsi důstojnou v štěstí, budeš silnou v neštěstí. Protož pamatuj na možnou ztrátu.

Vím, že mi to snadno přislíbíš, jak toho nyní od tebe žádám. Hůrce ti bude, až ti promluvím o možné ztrátě jiné, o ztrátě svého ženicha neb jeho lásky. Obojí jest možné. Nechvěj se a poslyš mne.

Pamatuj na tuto možnou ztrátu tenkráte, když se zjeví jakýsi nesouhlas mezi vámi, když se ti bude zdáti názor jeho rozdílný tvého.

Můj bože! vždyť muž a žena jsou dva poly duševního světa. Jakž by bylo možná, aby bylo vše stejné mezi vámi? Pamatuj na možnou ztrátu jeho, kdyby se ti zdálo, že tě malinko zanedbává, že jest méně nadšen tvým půvabem, tvou rozmlostí než v prvních chvílicích vašeho spojení. Vyhledávej pak v duchu to, v čem jste se nejvíce shodovali, to duševní srozumění, v němžto jste se vždy setkávali a pěstuj tento souhlas více než dětinské laškování první lásky. Studuj jeho směr, jeho touhy, jeho náhlady a připoj se k nim, pokud se nepříčí tvému přesvědčení. Přesvědčení své

neobětuj ale slepě muži svému, neskrývej je také s afektací, žij v něm volně, přemýšlej o něm více než o jiném; jsi-li pak v křivdě, přiznej se otevřeně, nenalézáš-li křivdy u sebe, rozvažuj to bez vášně a setrvej při svém s šetrností.

Tím ochotněji obětuj nepatrné zvyky, libůstky neb cokoliv nepodstatného, působí-li to nelad mezi tebou a mužem tvým. Neříkej nikdy: „toť je malicherné od něho,“ ale vyhni se sama té malichernosti.

Učiníš-li tak, uvidíš, že ti za to muž tvůj po-nechá to, co svatého v srdeci svém chováš. Přemýšlej, milá Blaženo, o svém živobytí, o jeho účelu, přemýšlej o svém nastávajícím sňatku a kterak obratiš blaho, jež ti z něho vyplyně, k dobru všeobecnému, kterak oblažíš muže svého i všecky svoje přátele na vzájem; kterak — — — odměníš se dětem svým (dojdeš-li i toho štěstí) za to vše, čím tě osud nezaslouženě obsypal. Stane-li se pak nejhorší, nač ani pomýšleti nechci, že bys ztratila buď chotě či milence, buď jeho lásku, z čeho medle bys mohla vážiti útěchu leda z toho, že byla hodna svého zašlého štěstí a že jsi neprovinila sama neštěstí své, jak s ho nezasloužila, leda libezností od přírody darovanou.

Nemohla bych mluviti již o možné ztrátě tvé krásy a svěžesti. Nebylas nikdy ješitnou a nyní po tomto rozjímání budeš nejméně mysliti na zevnější svůj zjev.

Přece však budeš žiti ve světě, kde krása mnoho platí, kde ti budou holdovati za ni, kde ji budou mnohem výše ceniti než tvoje srdce a tvůj rozum. Mysli pak na ztrátu té krásy, myсли na prchající každým rokem mladost. Zahlobej se v otázky života, v otázky svých povinností, zahlobej se v široširé obzory lidského povolání, vyplň si svůj den zaměstnáním určitým, tvým poměrům vhodným a nepodléhajícím vplyvu rozmařilému. Vysměješ se pak svému zrcadlu, až ti ukáže první vrásku a vyměníš klidně růžové roucho mladosti za tmavý šat věku pokročilého; neboť věčná mladost, věčná svěžest, nevadnoucí zeleň bude v srdeci tvém, které bude žiti samostatně až ku sklonku tvého věku.

Nedej se štěstím zkaziti, Blaženo, toť blaho- přání mé.

Přečetla-lis tento list beze hněvu, pak jsi odbyla první zkoušku dobré a půjde to i dále dobře. Budeš-li mne míti ráda i po tomto listu, neztratím nikdy více lásky tvé, neboť slibuji ti, že jsem

kázala tak nelitostně naposled, jakož to bylo
ponejprv.

Nyní půjdu do hořejšího patra domu svého
a zavésim tvou podobiznu do své obrazárny, jak
nazývám hrđe vzdušnou a světlou komůrku, v jíchžto
oknech se mi daří nejpěknější květiny a na jíchžto
stěnách rozvěšuju podobizny svých vychovanek
jednu po druhé. Chci-li se zotaviti po denní
 práci, chodívám tam zalévat květiny a dívat se
 po dlouhé a milé chvíle na vaše tváře. Budte
 hodné a krásné pro svět, děti moje, a také pro
 mne. S láskou sleduji osudy vaše, upravte si je
 moudře. Budte šťastny vzdor nehodám — vzdor
velkému blahu.

S Bohem, Blaženo, budeš-li si kdy mysliti,
 že ti kdo ublížil aneb té neuznal, pamatuj na svou
 podobiznu v mé obrazárně a kterak té nad ní
 zehná tvoje stará

přítelkyně.

II.

Neodpovídám ti dlouho na poslední tvůj list,
 drahá Jaroslavo; přemýšlela jsem o tobě tím pil-
 něji, čím více zdánlivě jsem lenila s odpovědi.

Tvou podobiznu zavésila jsem ve své malé
 obrazárně vedle podobizny tvé přítelkyně Blaženy.
 Jak ráda porovnávám vás dvě, jak ráda pamatuji
 na dobu ne velmi vzdálenou, kde jsem ty vaše
 pěkné hlavy videla vedle sebe ve škole i po domě
 a po zahradě s výrazem dětské spokojenosti, do-
 broty a inteligence, jak jsem naslouchala vašim
 dívčím snům o budoucnosti, jak jsem se těšivala
 z vašich ušlechtilých snah a dobrých úmyslů.

Na obraze utkvěla mi tato utěšená upomínka
 na vás. Vy samy však vydány jste proměnlivým

osudům života. Vidím nyní ve vašem zápětí trpký stín starosti, o němžto neměly jste ponětí pod mým přístřeším.

Nenamítej mi, že osud Blaženin a tvůj jest co světlo a stín, že jí připadla výhra v loterii života, a ty žes prohrála vše prvním krokem na dráhu života. Nemýli se, Jaroslavo. Osud tvůj zdá se ovšem být velmi nepříznivý, to jest ale osud zevnější. Ty sama jsi tataž, tvoje srdce bije tak vroucně pro dobro jako kdy jindy, rei, cos tedy ztratila? Čeho se ti nedostává? Nedej si mysl ztrpčiti obavou, co se bude diti nadále; věř mi, žes pranic neztratila. Netěšíš-li se z takových poměrů, jaké obyčejný svět za šťastné pokládá, nejsi-li šťastnou, abych tak řekla, na pohled, můžeš být přece šťastnou (věř mi to, neb mluvím z vlastní zkušenosti) tak, jak já ti toho přeju, jak se z toho budou těšiti tvoji opravdoví přátelé a ti, kterým budeš dobré činiti; budeš šťastnou *vnitřní cenou svou*.

Kdybys měla vyznačiti postavení své několika stručnými slovy, mohla bys říci: „Osud můj leží v mých vlastních rukou. Není ke mně štědrým dary svými, musím si jich sama vydobýti.“

Nuže, co odpoví na to hlas tvého svědomí?

Zdá se ti to být těžkým, skličujícím? Nikoliv, Jaroslavo, silného ducha myšlenka taková povznáší. Pochopuji tvůj stesk a tvoje rozpaky, mé dítě. Prošla jsem podobnou školu jakou ty nyní půjdeš a bylo mi, jako je nyní tobě; avšak dnešního dne nechtěla bych vyměniti svou minulost za minulost strávenou v pohodlí a bez trpkých zkušeností, neboť nebyla bych nyní s to, podávati tobě pomocné ruky v nesnázích tvých.

Pokud ale bude větší část člověčenstva potácti se v nesnázích, v nouzi a utrpení, potud nemá si žádati člověk šlechetný losu bezstarostného. Naopak, každý přijmiž rád díl břemena na svá bedra, aby ulehčil jiným.

Se slzami v očích a s blahou nadějí v srdci vykročila jsi z mé školy, s otevřeným náručím spěchala jsi domů k svým milým. Těšila jsi se na své mladé bratry a sestřičky, v duchu jsi kojila předsevzetí, že jim budeš drahou matkou, těšila jsi se na svou mladou macechu, že jí budeš přítelkyní, pomocnicí; toužila jsi po svém otcu doufajíc, že se mu odměníš za dobré vychování, kterého ti doprál. Dělo se ti jako se děje ve světě mezi dvaceti případy devatenáctkráte; skutečnost zůstala daleko za tvými nadějemi.

Tvůj otec jest pracemi a starostmi sklíčen a nerozumí nikterak tvým pokusům, abys jej pobavila. Tvoje názory, tvoje poesie, tvoje snahy jsou mu dětinstvím, zotaví se nejradiji v kruhu obyčejných přátel v hovorech obvyklých, které tebe ani dost málo nezajímají.

Tvoje macecha má jiný směr než ty, nemůžete býti přítelkyněmi. Jest dle všeho, co o ní slyším, dokonalá ve svém oboru žena, která svou domácnost pořádně vede, svým dětem příležitosti k vzdělání doprává a též s tebou upřímně smýšlí, jak dobře víš.

Avšak její ideal jest dosažen, je-li vše správně v domě zařízeno, jsou-li děti dobré ošaceny, má-li ona na neděli vkusný šat a může-li někdy známé paničky pozvat na kávu.

Tvoji bratríčkové a sestry jsou děti milé a dobré vedené. Poněvadž ale jich je sedm, jeden menší než druhý a matka jednu služku pustila, když tebe do domu dostala, tedy máš s těmi pohyblivými tvory tolik lopotné práce, že ti nezbývá ani času ani trpělivosti, abys se jimi dle žádosti srdce svého obírala.

Pro takové maličkosti neklesla ti ale mysl. Tvoje první dopisy jsou plny dobrého rozmaru.

Nacpáváš tatínkovi dýmky, dbáš o jeho pochodlí, chodíváš mu naproti až k vratům, kdykoliv se domů vrací; pomáháš mu z kabátu a do župánku, činíš mu, co se ti dá činiti při jeho zvláštnostech. Matinku zase podporuješ v domácnosti pokud ti síla a cvik stačí, s dětmi máš andělskou trpělivost a t. d. V srdci svém však uzavíráš hlboko neuspokojení, kocháš se nějakou tu prázdnou nedělní odpolední chvíli ve svých knihách a přemáháš hrdinsky svou lítost, že nemůžeš ve vzdělání svém pokračovati. Děkuji ti, děkuji, moje žakyně, jsi důstojná. Tvoje listy, vyličující tento oddíl duševního utrpení tvého potěšily mne, a ačkoli jsem litovala více než ty sama zanedbávání tvého vzdělání, těšila jsem se tím více z pěkného vývoje tvé povahy.

Nedlouho na to, co věci takto se měly, seznámila jsi se s mladým zajímavým mužem. Tvoje pěkné vlastnosti učinily i tebe jemu zajímavu. Jeho výhodné postavení vzbudilo též v rodičích tvých přání, abys stala se jeho chotí.

On vás navštěvuje, blíží se ti, vyzná se ti napolo z lásky své. Tvoji rodičové čekají, aby se jim vyslovil a jejich přání spojilo by se radostně s tužbami jeho.

Mladý muž sezná mezi tím jinou dívku, opustí tě ještě rychleji, než se ti byl přiblížil, zasnoubí se s ní

Tvoje srdce potřebuje útěchy, přemáháš se, abys neukázala svůj bol. Ochuravíš, bledneš, usycháš, nejsi více k sobě podobna. Otec je nespokojen, matka dělá ti výčitky, že nedovedla upoutati srdce milencovo, děti nepochopují ničeho a chtějí, abys s nimi hrála a laškovala jako dříve, jinak jsou nespůsobnými.

Jediná útěcha, kterou bys našla v dobré knize neb v povznešení jakémkoliv, jest ti nemožná. Oh, dítě, kdož by nepochopil, co jsi přetrpěla?

Tys sobě nestěžovala. Z té doby nemám od tebe žádného listu, slyšela jsem toliko s bolem, že churaviš.

Dovršení však tvého utrpení nastalo ještě. Tvůj otec přišel, čeho dávno se obával, o část svých důchodů.

Namáhá a stará se nyní ubohý tak, že ti srdce nad tím krvácí, matka zařizuje vše co nejsvědomitěji, domácnost se zjednodušila, jediná služka byla propuštěna, ty a matka zastáváte samy jediny práce služky, všechny výdaje se zmenšují, a přece jest ještě nouze a bída ve všech koutech.

Matka nemůže se zdržeti, aby ti nepřipomínila tvého někdejšího milence a štěstí, kterés mohla učiniti, a jež jsi prý lehkomyslně v směšné hrdosti od sebe zapudila. Vyčítá ti tvoje vychování, které mnoho stálo. Ty odpovídáš, žeš hotova užiti svých nabytých vědomostí k své výživě a ku podpoře celé rodiny; ona namítá, že to jsou marné pokusy, že tě ostatně nemůže pohřešiti v domácnosti a u dětí. Při tom všem jest v nejšpatnějším rozmaru, čemu se nedivíš a co z celého srdce omlouváš.

Přece však jsi mučennici. Nevidíš východu z tohoto bludiště. Matka ale doufá v nějaký bohatý sňatek tvůj. Zná někoho, přeje si, abys se mu zalíbila. Ty však nehrozíš se ničeho tak jako toho. Víš, že bys sobě muže, kterého ona míní, ani vážili nedovedla. Neodporuješ matce, abys ji nepopudila a chvěješ se napřed úzkostí, kdyby onen muž tobě se blížil, nevíš co bys sobě počala a kterak bys před stísněnými rodiči zodpovídala, že zamítáš svoje i jejich štěstí.

V této tísni píšeš mi, drahá duše, prosíš mne za radu, ačkoli pravíš sama, že zde jest rada trudná. Nemám-li tedy rady, žádáš aspoň za slovo útěchy. Toužíš po mé poustevně jako po ztra-

ceném ráji, zpomínáš tklivě na chvíle v ní strávené, chtěla bys jen na několik dní ke mně přijeti, to vše jest ale nemožné.

Nuže, milá Jaroslavo, rada jest zde ovšem trudna, něboť cokoliv bych ti mohla raditi, abys podnikla, všecko by tě vzdálilo od tvé rodiny a to právě nepřipustí tvoji rodičové; také nemůžeš to srovnati se svým svědomím. Nejpohodlnější rozluštění vaší tísni by bylo ovšem onen bohatý sňatek. Jak ale tvrdíš, že bys sobě řečeného muže ani vážiti nedovedla, radím ti, abys nikdy k sňatku tomu nesvolovala. Buď obětiva k své rodině až do poslední krůpěje krve, neobětuj jí ale důstojnost své povahy, a tu bys ztratila, kdybys spojila se s mužem, k vůli němužto bys se musila sama změnití anebo s ním žít v rozbroji.

Předejdí každému přiblížení se jeho slušně, rozumně a rozhodně. Přemýšli o tom napřed, jak to učiníš. Kromě toho ale rozvaž si ještě jednou, zda-li si ho opravdu a z podstatných příčin vážiti nemůžeš. Nepřipouštěj zde žádného dětinství. Rozvaž také, zda-li sama nebudeš někdy litovati svého odporu. Rozvaž si všecko, probej své postavení a představ si, kdyby se ještě zhoršilo, kdyby se na př. tvůj otec roz nemohl a kdy-

byste všickni beze vší podpory zůstali. Nebudě v tomto ohledu pro bůh choulostiva a dovedě vmysliti se do všeho.

Čiň to však co možná chladnokrevně. Přemýšlej namáhavě, nešetři své hlavy, napni rozum, k tomu jej máš, aby ti pomohl přes úskalí. Nešetři tedy své hlavy, tím více ušetři svého citu. Chraň se slzí. Rozlitostníš-li se, hleď se rychle vyraziti, jakoby se ti jednalo o jinou osobu. To jest důležité, Jaroslavo, nic nás ženy tak nese slabuje jako nešetření citu. Svět nám ho nešetří, není věru podle toho stvořen. Musíme to učiniti samy, musíme nad sebou bdíti, abychom samy sobě neubližovaly více ještě, než nám ubližují okolnosti. Musíme sebe stále vychovávat.

Uznáš-li po takovém rozvážném přemýšlení, že můžeš před svým svědomím zodpovídati zamítnutí ženicha, kterého ti rodičové dávají, pak se nemusíš více báti, že klesneš na mysl, budou-li se na tě horsiti rodiče tvoji. Nehorší se pak ale na vzájem, uvaž jejich stanovisko, z něhožto věc posuzují a hleď vynahraditi jim sklamanou tebou naději vlastním přičiněním. Síla přijde odhodlaností, které jsi přemýšlením nabyla.

V postavení, v jakém jsi, nesetrvej žádným

spůsobem pasivně. Jak se věci mají, není všecka tvoje přičinlivost v domácnosti nic platna. Mnohem důležitější povinností tvou jest, abys podpořovala otce svého ve výživě rodiny.

Osud a dobrá vůle a vědomosti tvoje postavily tě do řady oněch dívek, které dovedou samy vydobýti si chleba svého. Nechceš-li duševně zahynouti, nechceš-li nechat zahynouti materielně celou svou rodinu, musíš hledati samostatnost.

Proberme nyní tvoje prostředky a dráhy života, které se ti otvírají; při tom uvažme předně okolnosti tvoje a jakou ti podávají příležitost.

Tvůj otec má nyní skrovné postavení ve velkém obchodu. Pomýšlej zda-li by v tomto závodu pro tebe jakéhosi místěčka nebylo? Bývalas dobrou počtárkou, zacházíš obratně perem, vyplnila bys dobře jakýsi úkol. To jest pro tuto chvíli nejbližší příležitost. Cokoliv bys dostávala platu, zajisté že by převýšil aspoň malou mzdu nějaké služky, která by za tebe v domácí práci matce pomáhala. Mohla bys tuto služku platiti a z ostatního přilepšiti rodině aneb o svoje potřeby se postarat, což nyní musí činiti tvůj otec s velkým namáháním.

Tvůj otec i matka neschválí ovšem tento plán, kdybys jim jej přednesla.

Souhlasíš-li s ním a nenalezáš-li jiných překážek, stopuj jej horlivě, myslí naň dnem i nocí. Bud chytrá a opatrná ve volbě prostředků, a nedej se odstrašiti, nepodaří-li se ti první pokus.

Nejsouc při tobě a neznajíc osob, s nimiž bys mohla vyjednávati nemohu ti v tom případu raditi. Poraď si sama, nepodaří-li se ti jeden pokus, nedej se odstrašiti a učiň druhý, tak to dělají lidé vytrvalí a dojdou obyčejně cíle. Vytrvalou musíš býti přede vším. Musíš mít též trpělivost; nedá-li se zeď hlavou proraziti, musíme čekati, až se otevrou v té zdi dvěře. Kdyby se ti ale pootevřely jen dosti málo, musíš skulinkou vklouznouti, neboť kdo ví, kdy se otevrou zase.

Jsouc takto na čekání, obstarávej svou práci horlivě a neunavně, jakobys jakživa nic jiného nemínila činiti.

Kromě obchodu máš otevřenou dráhu vychovatelkou. Znáš se v cizích jazycích, znáš se v literárních předmětech i v hudbě. Zastala bys dobré místo vychovatelky.

Přemýšli o tomto úkolu, kdyby se nedalo provésti co jsem ti napřed radila.

Ustanovíš-li se pak na tom, tedy zůstaň při něm neodvratně, hledej si nějaké místo a nešetři kroků k dosažení cíle. Stůj pevně při svém rozhodnutí, třeba by tvoji rodičové ihned s ním ne-souhlasili. Upřímností a obětivostí přesvědčíš je konečně, že tvoje vzdálení se od nich stalo se jen za jich prospěchem.

Umělecká a spisovatelská dráha jest ženám rovněž otevřena. K této činnosti bylo by ti však potřebí cviku a zdokonalení-se, ku kterému doma nikdy nebudeš mít času.

Jest kromě uvedených činností ještě mnoho jiných, jímiž by žena samostatné postavení získati si mohla, avšak v poměrech našich jsou jen výjimečné, obyčejně je vykonávají mužové. Uvádím jen opisování všelikého druhu, kopirování obrazů, k čemužto by tvoje umělost stačila, kreslení vzorků a jmen na prádlo a k jakémukoliv účelu, překládání článků, písemnosti i spisů a podobné, nenapadá mi všecko. Naskytne-li se ti k něčemu podobnému nejvzdálenější příležitost, odlož ostýchavost, odlož ohledy, použij příznivého dojmu své osobnosti a přihlas se k tomu.

Jakmile se pak ustálíš na něčem pro sebe vhodném a přiměřeném, zůstaň při tom a nedej se odvrátili ani vlastní neshodou, které se člověk nevyhne.

Nepřenáhluj se, avšak neváhej také dlouho. Rozhodni se po zralém uvážení, pak ale více ne-hloubej a mysl si, že tě dohání železná nutnost; že to cíl a povolání tvé. Ostatně piš mi a já ti pomohu přemýšleti, pokud to možno ve vzdáli.

Podaří-li se ti získati času ke čtení, čti životopisy. V tvém postavení bude ti to nejučinlivějším čtením, neboť třeba by se lišily osudy toho neb jiného života sebe více od tvých, přece nabudeš rozsáhlejšího úsudku o osudu svém.

Nemělo-li by se ti nic ze všeho toho zdařiti, co pro tebe vyhledávám, neměla-li bys mít buď síly dost, nebo opravdu žádné příležitosti ku provedení nějakého samostatného účinkování, nepřipouštěj alespoň, abys sevšedněla anebo zakejsla v postavení svém. Účinkuj pak po domácnosti jak můžeš. Zachovej své rodině tu lásku mladistvou a svatou, kterous jim nesla vstříc, když jsem tě ze svého náručí propouštěla.

Buď ale jak buď, zařídíš-li své záležitosti tak neb jinak, zůstaneš-li svobodna, jak si toho

přeješ po prvním klamu lásky, anebo-li přilneš k muži jinému, v každém postavení můžeš býti blaženou, poněvadž užitečnou a sama s sebou spokojenou.

Lásky žal rozrývá ti nyní srdce. Budeš-li pěstovati tento žal, staneš se bídným tvorem k všecké práci neschopným. Budeš-li stále přemáhati svůj bol jako posud rázností povahy a dobrou vůlí, zbude ti pro pozdější leta upomínka bolnosladká, bude to list v knize života tvého, na němžto jsi přečtla trpký klam a první zkušenost, základ to tvé celé budoucnosti.

Nezoufej si, ale účinkuj a výhra jest tvá. Nezískala-li jsi lasku muže milovaného, tedy se zamiluj do povinnosti své, kterous sama sobě vyhledala. — Ten, který tebou opovrhl, musí naučiti se alespoň ctiti a vážiti si tebe. To budiž jedinou tvojí pomstou.

Zkoumej ostatně své srdce a zkoušej je pilně. Ptej se sama sebe, není-li přimíšena uražená pýcha a ješitnost k bolu tvému? netoužila-li jsi při vší čisté lásce poněkud po pohodlí a příjemnostech života a po osvobození z trudných pomérů?

Neboj se takové zkoušky, nalezneš-li v srdeci

svém takové kalné pohnutky, budeš se pak styděti za sobeckou část svého bolu a přemůžeš jej tím snadněji. Nenajdeš-li ničeho podobného, byla-li náklonnost tvá k milenci tvému čistá a nezištná; nuže, odpust mu velkomyslně ve jménu své lásky a sleduj jeho osudy ze vzdálenosti, a těš se ze štěstí jeho.

Každým však spůsobem *podrob se nevyhnutelnosti a bojuj statečně s proměnlivým osudem*. V tom záleží velká povaha a jediné trvalé štěstí na zemi.

Zasteskne-li se ti přiliš, zatoužíš-li neodolatelně po lásce a po soucitu, pamatuj na mne, kterážto stojím sama ve světě a ničeho nemám leda péci o vás svěřené mi duše, při čemžto však se cítím bohatou. Pamatuj tenkráte na mne jako na tebe pamatuje tvoje stará

přítelkyně.

walle

III.

Bylo mi oznámeno narození synáčka tvého, drahá Milado, a sotva jsem ti odeslala blahopřání, obdržela jsem již dlouhé milé psaní od tebe. Dokázalas mi, že jsi zdráva na těle a blažena v srdci svém. V tých poměrech ale má blaženost a spokojenost dvojí význam; za jedno, co blaženost a spokojenost milující a milované ženy, za druhé co vítězství lásky a chudoby nad vznešenými poměry a přepychem.

Víš, co soudím o přepychu a o vznešenosti vypínající se bez opravdové zásluhy; suď dle toho, zdali se těším tvé blaženosti manželské a mateřské, tvé blaženosti, kterou nalézáš nyní v práci a přičinlivosti.

Když po smrti tvé nebožky matinky ke mně

tě dali tvoji vznešení a bohatí příbuzní, byla jsi rozmazlené, chouloustivé děvčátko. Bývala jsi zvykla spát v rukavičkách, plakala jsi, když jsi jednou zrána u postele své měkké pantofličky nenalezla, myslilat jsi nejinak, než že umřeš, poběhneš-li bosa přes světnici, nechtěla jsi chleba jídat a když se ti řeklo, že jest zvykem u nás, aby každá vychovanka svou postýlku sama ustlala a komůrku hezky čistě si vymetla, zhrozila jsi se tak, že posud pamatuji, kterak jsme se srdečně zasmály tvému užaslému obličeji.

Za rok bylo vše jinak. Bosa, s vykasanou sukýnkou běhávala jsi v prázdných hodinách po zahradě mezi záhonky zalévajíc květiny velkým kropáčem, tvoje komůrka vypadala tak hezky a čistě, že jsme se na ni schvalně chodily dívat. Rozmarem svým osvěžila jsi nás všecky, při tom vykvetla, vyrostla jsi a uzdravila jsi se úplně.

Tak svěží a zdrávu navrátila jsem tě tvé rodině. Za nedlouho psalas mi odtamtud. Tvoje psaní dojalo mne tehdy, pamatuji se na ně dobře, a nemusím je ani vytahovati ze svého archivu.

Vyličuješ mi v něm celý spůsob svého tehdejšího žití, jak jsem si toho od tebe byla vyžádala.

Měla jsi přívyknouti opět pohodlí, posluze, vznesenému žití a nemohlas více. Bývalo ti u mne tak milo ranně vstávat, tvrdívalaš, že celý den není více tak krásný jako časně zrání a pokračovala jsi v tomto zvyku, účastnila jsi se domáci práce přes nevoli sloužících, kterým to nepřicházelo vhod, rozdělila jsi sobě čas, abys pokračovala v studiích u mne začatých a musila-li jsi choditi na návštěvy, na plesy a do společnosti, těšilo této ovšem jednou, dvakrát, když to však pokračovalo v nepřetrženém řetězu, když ti to rušilo tvoje milé zvyky, počalo se ti stýskati uprostřed nejkrásnějších zábav.

Byla jsi tehdy zasnoubena s mužem svého stavu, aniž se iě mnoho tázali o tvou výběr. Psala si mi to tehdy znám ije mi tuto událost nípa dně ihostjně. Když se však blížil čas ustanovený k sňatku tvému, seznala jsi muže skrovného, přijmú skoro nedostatečných, jehožto jsi sobě zamílovala, jak nyní dokazuješ, láskou opravdovou. Nastal konflikt, tys se přiznala záhy ke svým citim. Uražený první ženich od tebe se odvrátil, tvoje rodina byla nanejvýš proti tobě popuzena.

Nyní dověděla jsi se vlastně, že nemáš pravidelné jméni vlastního, že máš býti takto dě-

díckou dvou svobodných tetiček, které však hrozi, že tě vydědi, nebudeš-li jich poslušna, to jest neodřekneš-li se muže milovaného. Propustily tohotéž ze služby, neboť byl ustanoven na jich panství, a tím spůsobem uvedly ho i tebe do veliké nesnáze.

Byla jsem tehdy vyzvána i já, abych ti domluvila a na pravou té cestu přivedla.

Pro mne byla to nesnáz veliká, drahá Milado, měla jsem ti domlouvat k poslušnosti na újmu tvého srdce.

Ačkoliv neshodovalo se to s náhledem mým, přece jsem ti byla důtklivou radou, abys čekala a sebe i milence svého skoumala; rozložila jsem ti tehdy, snad ještě se pamatuješ, kterak máš v příčině té uvažovati a jak nejhoroucnější vášeň své lásky krotiti, aby té nezaslepila. Tys to učinila dosti svědomitě. Žila jsi klidně u svých tet vyhýbají se společnostem, nescházela jsi se s milencem svým, s nímžto dopisovalas si jen zřídka kdy. Avšak když tento v novou službu vstoupil, poněkud výhodnější první, a znova ti nabízel ruku i srdce své, tu nedala jsi se zdržovat žádným ohledem více a přijala si oboji. Dala jsi vyděditi se

a uvalilas na se hněv celé mocné a rozsáhlé rodiny své.

Po sňatku svém vyliješ mi způsob svého žití velmi rozmile. Patrnof z listu tvého, že se ve svém živlu. Mohu si pomyslit, jak ti to sluší co mladé hospodynce. Celý den na nohou, vše mít sama v rukou, večer pak vedle milého muže posedět a společně s ním čísti milou nějakou knihu: toť krátký a blažený obsah manželského žití z lásky. Netoužíš po ničem na světě, než po spokojenosti mužově, vše ostatní jest ti lhostejně. Čím více postrádáš pohodlí a přepychu ve svém životě, tím více vysmíváš se tomu. Okřiváš v jednoduchosti své skrovne spořádané domácnosti.

Nyní máš i dítko, korunu blaha svého.

Drahá Milado, libám té v duchu nastokrát za všecka dobrá slova ve tvém dopisu, za tvoje pěkné předsevzetí, v němžto se utujuješ, abys dostála povinnostem mateřským. Důvěruji ti; myslim, že dostojiš veškerému předsevzetí svému.

Avšak, milé dítě, až dosud byla tvoje úloha dosti snadna. Jednoduchost a skrovnost poměru

byla tobě zcela po chuti, byla jsi ji zvykla od pobytu svého u mne. Tvůj manžel zajisté se ti obdivuje co nějaké hrdince v lásce a pokládá vše, co vlastnoručně uděláš, za výborné. Jaká to slast pro mati za takové uznání, není-li pravda? Sama mi přisvědčíš, že ti vše hříčkou, co vykonáváš.

Máš děcko dobré a zdravé, nedává ti žádné práce posud, spí a nechává s sebou pohrávat. Jeho potřeby obstaráváš mu přičinlivě sama, jsi zdráva, necítis žádných tělesných obtíží. Ostatně miluje té muž tvůj možná-li ještě více a kdykoliv jest doma, dělí se s tebou milerád o povinnosti mateřské, chová a bavi děťátko, aby ti ulehčil, což pak bývá zdrojem zábavy a veselosti vaši.

Možná, Milado, že se ti bude dařit i nadále tak, že ti bude a zůstane vždy hříčkou vykonávání povinností tvých. Ze zkušenosti neznám však mnoho takových příkladů. Bývá to v životě jinak.

Váš snatek může být požehnán více dítkami než tímto jediným, což ostatně rozmnoží zajisté vaši blaženosť. Potřeby vaše budou větší a přijmy mužovy zůstanou možná ještě dlouho tytéž. Potom budeš muset více se namáhat, abys do-

mácnost spořádala. Na více dětí dohlížet, pracovat a vyučovat je, není snadnou úlohou. A možná tomu vždy všeestranně vyhovit? Což když vplíží se nedůstatek ano i nepořádek do tvého domu; nebudeš-li moci dát i a udělati syém dětem vše, jak bys to ráda udělala a jim přála; což uvidíš-li vrásky na čele mužově a projeví-li někdy nespokojenost: tenkráte přejde ti svěží rozmar, staneš se mrzutou, zanedbáš snad i zevnějšku svého pro nedostatek času. Muž zůstane ti věren, má povahu ryzí, ale ty zpozoruješ, že přestáváš jemu líbiti se; to tě bude v některých chvílkách více soužiti, než kdyby se kdo ví jak prohřešil proti tobě v jiném případu. Pak zpomeneš si na minulé doby, kde jsi byla předmětem horoucí lásky jeho, kde jsi byla šťastna, jaké svaté úmysly jsi mu přinesla co věno, jak se vše jinak obrátilo, než jsi doufala. Prací a namáháním budeš někdy tělesně skličena; i kdybys při úplném zdraví setrvala, budeš vzdychati po nějakém pohodlí. Duševní potřeby mají také neodbytné svoje právo; budeš vzdychati po nějaké knize jako ryba po čerstvé vodě a nepřijdeš ke čtení ani v noci, kde ti umdlení nad ní okamžitě oči skliží.

Taktéž seznáš nějakou paní anebo kohokoliv,

kdo si dá vypravovati tvoje stížnosti, vyslechně tvé vypravování o starých lepších časích, a pomalu, pozvolna budeš želeti, co jsi učinila; zatoužíš po bývalém bohatství, smíříš se s rodinou svou nikoliv od srdce a z lásky, nýbrž z pokorující touhy, aby se ti dostalo části pozbýtého dědictví.

Milado drahá, žasneš snad, probůh nepřestaň čísti list tento, nýbrž pokračuj. Nelíčím ti takové budoucnosti na postrach, nýbrž na výstrahu, poněvadž jest možná a že ji můžeš od sebe odvrátit byvši na ni upozorněna.

Měla-lis dosti odvahy, že jsi podstoupila boj s celou rodinou svou za lásku, musíš míti tím více vytrvalosti, abys neuvedla v posměch svůj krásný cit u lidí, kterým nelze v lásku uvěřiti.

Přituží-li se ti tedy v práci a v starostech, vynahrad' rozumem, kde se ti nedostává dosti síly. Moudrým zařízením nadejdeš si pak často na dráze denního zaměstnání, které se často a snadno klikatě zavláčí, nemáme-li se na pozoru. Budeš-li muset hospodařit rok od roku více, všude utrhnouti, všude uskrovniti, učiň to taktéž s rozumem a nelituj toho; nejméně pak

polituj sebe. Litování sebe zavádí člověka do neúrodného kruhu myšlenek, z nichžto praničeho pro život se nevytěží a z kterých bývá těžký návrat v květoucí nivy radostného působení. Nebudete-li moci odolat takovým myšlenkám, nahrounou-li se na tebe bezděky, odbud' rychle nejnuttnejší práci a poruč ostatní na chvíli pánu bohu, jen abys se zotavila. Hledej chvíli samoty, vezmi knihu do ruky, kterou miluješ, přečti několik stránek, zapívej si píseň nejmilejší, zahleď se v poetický svět nějakého pěkného obrazu, rozeстав si několik květníků, spořádej nějaké milé památky, čiň cokoliv podobného. Ať ti poslouží umění, které se rádo propůjčuje za útěchu lidského srdce.

Nedomýšlej se, že by to bylo nemístné při tvých starostech. Slovem, zotav se.

Nemusím tě, tuším, napomínat, abys nevyhledávala snad lehkovázně zábavy zanedbávajíc na dobro povinnosti své; vím, že tobě dostačí čtvrt hodiny, abys s novou silou a s novým rozmarem opět se otácela v kruhu domácnosti. Účelem zábavy tvé má být, abys na sebe pozapomněla a pokračovala v sebezapírání, které ti usnadní veškerou trudnou povinnost. Zvykej děti své jednoduchosti,

a aby si záhy uměly samy pomoci, ať ti u všem pomáhají. Důležité jest to co do vychování jejich a zároveň ve prospěch tvůj. K tomuto cíli musíš být na začátku ovšem trpělivější, než by se zdálo potřebí, musíš jim povolit na všecko sáhnout, všeho zkousit, třeba by něco zkazily; později odmění se ti obratnosti. Děti si ničeho tak nepřejou, než aby mohly všecko dělat po příkladu velkých; tito však z netrpělivosti neb z pedanterie, aby nebyl porušen pořádek, anebo také s bázlivostí drží ty malé pokušitele na uzdě, tak že konečně odvyknou všeho zkoušet a vše dělat, jak by to bylo přirozeno a jim na nejvýše prospěšno.

Třeba byla hospodyně sebe šetrnější a pracovitější, nestáčivá někdy mužův příjem. Co potom? Připravuj se, Milado drahá, již ode dneška u vší tichosti na tuto možnost a buď odhodlána použít svého vzdělání k výživě své rodiny; tím osvědčila bys svou šlechetnou a ráznou povahu.

Neradím děvčatům k žádným výstřednostem, což dobré víš, nejméně pak k takovým, které se nazývají omyleně emancipaci. Neradím mladým manželkám a matkám, aby svých povinností zanedbaly, jak se rovněž emancipistkám přičítá; avšak důklivě napomínám přítelkyně své, aby byly při-

praveny na život oplývající nehodami mnohými a nedaly se uchvatit nepříznivými poměry bezbranně jako zlým vírem, který je stopí v hlubiny nedůstojnosti a bídy.

V jiných zemích na př. v Americe jest městské živobytí zařízeno tak, že si zaopatřují rodiny veškeré potřeby domácnosti a tudíž nezbývá hospodyně tolik kutění jako u nás. Tím způsobem pracuje pak žena v jiném povolání. U nás jest jinak a tím se řídme. Žena musí své domácnosti vyhovět; káže-li však toho větší potřeba, má být připravena k výživě své rodiny.

Schopnosti máš dobré, mnohemu naučilas se u mne, čehož bys snad nyní obrátiti mohla k výživě. Přemýšlej o tom. Hraješ snad posud na piano. Věnuj tomu nyní, kde ti zbývá tolik času, každý den jistou děbu a hled nejen se udržeti v proudu, ale i pokračovati. Najdeš-li nějakou žákyni, což na venkově snadno pro nedůstatek příležitosti jiné k vyučování hudbě, nabídní se ihned sama, nežel toho namáhání, třeba by se dělo toliko z ochoty. V horších dobách nebudeš se musít ostýchati činiti to za plat.

Nedbej nic, že by toho snad nedovolovala mužova čest, ale pamatuj na výhody takového pod-

niknutí, ať si lidé mluví cokoliv; však je přesvědčíš vytrvalostí, že s dobré učinila.

Nežaluj nikomu své starosti, aspoň ne obšírně, odbuď to krátkým slovíčkem; neměj na zřeteli klepy, pokládajíc je za pouhé zrnko prachu u tvých nohou, nýbrž přihlížej toliko ke své vlastní důstojnosti. Stěžováním si na osud zpronevěruje se člověk sám sobě. V proudu hovoru vyklouzne snadno slovíčko přehnané, které ani tak nemyslíme, na něžto býváme ale upamatovány osobou, které jsme si stěžovaly a v němžto se nám zdá, že musíme zůstat si důsledny; tak zabředneme stěžováním si víc a více do citů žalostných, mazlivých, přepiatých, které jsou nejzáhubnějším jedem v nesnázích jakýchkoliv.

Hleď smířiti se s rodinou svou co nejdříve již k vůli dítěti svému, které nesmíš vychovati v atmosféře hněvu. Navštěvuj pak rodinu tuto, jak ti dostačí čas, ukaž jí vždycky vlídnou tvář, nepřipomínej ji bývalého sporu. Ale nezapomeň nikdy, že domov tvůj jest u muže tvého, a sebeř při každé takové návštěvě veškerou samostatnost své vůle, abys sobě neodnesla nějaký dojem nepříznivý tvým poměrám. Zvolila-lis poměry

tyto vůlí pevnou a srdcem lásky plným, snášej je nyní, což jest těžší, odhodlaně a trpělivě. Miluj je k vůli své lásce v každém případě. Ať nezví muž tvůj o oběti, kterou žes mu přinesla se domníváš, vždyť nebylo oběti. Pamatuj, co jsi získala láskou co do blaženosti a co do povahy, která by byla zůstala všední v poměrech všedních; a buď mu za to vděčna, že jej můžeš milovat.

Kdyby se ti zdálo, že se ti neosvědčuje v každé chvíli života takovým, jakým byl tvůj ideal, odpust mu to, a za to odpustí ti skutečnost, že ses měla ideal neskutečný.

Ideal tvůj ať ustoupí skutečnosti. Budeš se podobati umění samému, které držíc se idealu, časem postupuje v poznávání, pátrá v skutečnosti, pojímá ji a kouzlem svým v pravdě nepopíratelné ji uvádí v duši lidské. Člověk pak přiznává se, že skutečnost předčí daleko veškerý dětinský výmysl jeho fantacie a umění že jest největší, když uchvátí život v jeho pravdě a na jistém stupni jeho nedostižné velikosti.

Tak radím ti, abys nelpěla dětinsky na té neb jiné zvláštnosti v povaze mužově jen proto,

že to po rozumu tvém jinak má býti. Studuj ho jaký jest, miluj ho co člověka, zapomeň již, že ses chtěla, aby byl andělem.

Taktéž bude s dítětem neb s dětmi tvými. O lásce k nim nemusím šířiti slov, láska mateřská jest přirozená; toliko co se týká vychování jejich, musíš nechat každého z nich vyrůsti a vyvinouti se, jak příroda jeho povahy tomu chce, byť bys nalezala při něm zvláštnosti až odporné tvé povaze. Tvou péci především musí být, aby prospívaly v mravnosti a u vzdělání. Čím se různí, na kterou dráhu povolání svého se vrhá, v tom nesmíš mu překážeti.

Oddechni si, dobrá duše. Toho všeho, co jsem ti vylíčila, posud není a snad nebude. Posud dýcháš ve svěžím a vonném vzduchu lásky, posud žiješ v poměrech zcela harmonických. Přemýšlej o tom, co jsem ti psala, abys tím blaženěji užívala slastné skutečnosti bez trní, kterému abys budoucně vyhnula se, máš učit se nyní. Šaškuj se svým krásným děckem, nedej si zachmuřiti čelo mým napomínáním, slož je toliko v mysli co zbraň proti možnému neštěstí, jako zavěšuješ v osamělém obydli bambitku nad postel, v nížto pak pokojně od-

počíváš neobávajíc se více loupežníků, proti nimž se ohražuješ. Těším se, že mi zašleš co možná brzo podobiznu svého děťátka, abych si ji zavěsila pod podobiznu tvou v své obrazárni.

Z ponstevny, bývalého domova tvého, pozdravuje tě vřele tvá stará

přítelkyně.

IV.

Blažíček Bohumil
Ach, jak zoufalý obraz svého života i budoucnosti své podáváš mi, drahá Bohumilo! Rychle chápu se péra, abych ti vlila útěchu do nemocné duše, abych ti dodala sily a zmužilosti. Kéž se mi to poněkud podaří!

Žaluješ mi neštěstí své v stavu manželském. Provdala jsi se za muže, o němžto jsi myslela, že tě miluje a že tě učiní šťastnou, třeba jsi neměla k němu téžé náklonnosti jako on k tobě. Doufala jsi, že láska přijde později zvykem, vděčností, seznáním obapořným.

V této naději zklamala jsi se, jak mi pravíš. Na místě dřívější lhostejnosti cítíš nyní nechuť k muži, k němužto jsi poutána na vždy; on tě zanedbává, nenamáhaje se pranic, aby si tvé

lásky získal. Jest spokojen, že má tvou osobu. Tím domníváš se býti, jak mi pravíš, jako v nečestném zajetí. Tvůj cit jest spoután, utlumen, a při tom podrážděn. Odpust, Bohumilo, že soudíc z toho, kterak sama sebe vyličuješ, pokládám tě pro tuto chvíli za osobu ne příliš příjemnou co do obcování. Jevíš se mi málomluvnou, dráždovou a trudnomyslnou.

Přiznáváš se, že lituješ svých služebných, že od tebe musí snášet rozmary tvé.

Nic, pranic prý tě netěší, ani čtení, tím méně hudba; při čtení a poslouchání hudby necítíš ničeho, máš prý duši jakoby hluchou.

Ubohá Bohumilo, to jest ovšem znamení duševní choroby.

Nějaká cesta účinkovala by snad dobře na tvoje zdraví; píšeš mi ale, že by tě netěšila ve společnosti s mužem tvým, a bez něho nelze na ni pomyslit.

Práce domácí nemáš žádné, máš ke všemu služebné; jiné práce nehledáš a tak, jak mi to vypisuješ, musím ti bohužel přisvědčit, že nejsi na světě mnoho platna.

Kdybys nepřemýšlela, kdyby srdce tvé nečitilo potřeby, aby se účastnilo v tvém žití, bylo by

to snesitelnější. Živořila bys, až bys se dočkala konce své dráhy zcela lhostejně, jak vidíváme dost a dost podobných příkladů. Poněvadž ale takový úkaz vegetačního života tvora rozumem nadaného jest nedůstojný, přičící se také povolání člověka, jenž se má účastnit v pokroku všeobecném dle své síly: nemohu ti takového poklidu přati, aniž ti radím, abys do něho se vpravila. Musíš hledat poklid svůj jinak. Prostředky k tomu udám ti tak jednoduché, že se podivíš, kterak jsi sama na ně nepřipadla, neboť spása tvoje leží ti před rukama, třeba jen se jí chopit. Podobáš se v případu tom hledajícímu po tmě: hmatá, hmatá a ničeho se nedohmatá; potom rozžže, a hle, věc tu leží před ním. Rozžži, Bohumilo, světlo rozumu a dobré vůle, uvidíš, jak snadno se vymaniš ze svého nynějšího zoufalství, „z něhož prý není východu, leda smrti,“ jak mi smutně píšeš. Neboť na rozvedení s mužem nemilovaným není prý ani pomyšlení, pokračuješ dále.

Neměla-lis tolík síly, abys odolala ženichovi nemilovanému s výhodným postavením, citíš, že by se ti jí dokonce nedostávalo, kdybys podstoupili chtěla boj s mužem, se zákonem a skoro s celým společenstvem, kdybys totiž pomyslela na roz-

vedení. Smrt tedy, jen smrt jest tvým cílem, a ty si přeješ, aby nebyl vzdálen.

Mimo to naříkáš si, že ti nebe odepřelo jediné možné radosti, totiž dítka. Domníváš se, že by tě jediné potěšilo. Věřím ti ráda, milá duše, že by ti dítě osladilo žití; ale mělo-li by tě spasiti a nemělo-li by naopak s tebou zároveň cítiti též tvůj žal a tvou sklíčenost: bylo by nanejvýše potřebí, abys již k vůli němu z obojího vyšla, kdybys mohla doufati v tak milého hosta.

Trpce vyčítáš sobě na několika místech svého psaní přirozenou slabost své povahy. Nuže, na útěchu mohu ti zde říci, že člověk může býti velikým i v slabosti své.

Znáš-li tuto slabost co nepřemožitelnou vlastnost své povahy, musíš se řídit tím, čím tě tato slabost učinila. Vidíš-li, že všecko brojení proti té slabosti jest marné, že nad ní nikdy nezvítěziš, nuže použij jí co zbraně. Byla-lis tedy tak slaba, že se neodolala šnátka nevhodnému, odpust si to již, a nemáš-li opět dosti sily, abys pouta svoje svrhla se sebe, uč se tato pouta milovat.

Neštěstím tvým není přičinou, jak se domníváš, muž nemilovaný, nýbrž to, že *sama*

sebou nespokojena. Kéž bys dovedla sama s sebou se smírit! Kéž bys na příklad jednou z rána rychle z lože vyskočila, a odhrnuvši záclonu na milé nebe se zahleděla řkouc: „Dost již toho všeho. Co se stalo, odestati se nemůže. Změnit sama to nechci a nemohu: nuže, vynasnažím se, abych si to co nejsnesitelněji zařídila.“

Věr mi, že by se ti za krátko nejevilo vše tak příšerným jako nyní.

Nějvětšího utrpení našeho bývá přičinou fantázie; můžeš se denně přesvědčiti, jak klidně a řekla bych důstojně zvířata snášivají nejbolestnější choroby a pravda jest, že cítí jen z polovice bolesti své, poněvadž o nich nepřemítají. Tupý člověk taktéž snáší bolest snadněji než člověk citlivý. Z toho vyplývalo by, že jest člověk čím vzdělanější tím neštastnější a mnohý takto soudívá; avšak vzdělání má nekonečnou řadu stupňů a dosáhne-li přemýšlením a neunavnou snahou nejvyššího z nich, kde se konečně octneš? V čisté nezkalené přírodě. Vešlas do ní čaravným jakýms kruhem, cestou namáhavou a získalas tou cestou uvědomění, znak člověčenstva; vejdeš pak v tentýž duševní poklid, který vyznačuje tvory neuvě-

domělé, jen žes ho sama sobě vydobyla a s uvědoměním ho užíváš.

Vím, žeš ještě mladá, drahá Bohumilo, že si žádá srdce svých práv a že naplněno jest touhou po životě poetickém. Srdce však i touhy naše, ačkoliv jsou živlové na oko neskrotitelní a neodbytní, přece možno zkrotit i jinou věci odbyti tak, že se konečně uspokojí až milo, umíme-li nimi jen zatočiti.

Dejme tomu, že posud stojíš časně z rána u otevřeného okna dívajíc se na blankyt nebeský s tlukoucím srdcem a s předsevzetím, že se vymaniš z duševního trudného postavení svého. Celý den rozkládá se před tebou dlouhý a nudný. Přemítnej na myslí, s kým asi sejdeš se toho dne? která asi osoba by tě zajímala? Snad vzpomeneš si na někoho, jemuž bys mohla býti prospěšna radou neb pomocí. O zajisté, není nouze o takovou osobu. Věnuj jí myšlenku ze srdce svého a s jasnějším obličejem vejdeš v proud denního zaměstnání.

Navštiv tuto osobu a ulehči, pomoz jí, seč síla tvá jest. Nezmiňuj se o tom, nehodí-li se to; ponech si v srdci tu radost, již plodí každý šlechetný skutek. Buď spravedlivá v domě svém, ne-

pusť z uzdy zlého rozmaru svého. On ti otravuje vzduch kolem tebe, dělá okolo tebe obličeje nevlídné a zatemňuje-li se kolem tebe vše, jak možno ti vyjasnit se?

Vyhledávej víc a více příležitosti k činům lásky k bližnímu. Čiň jak můžeš dobře s láskou a s rozumem. Tím se ti pak radostný uhostí pocit v srdci a upokojí je.

Které srdce není přístupno tomuto léku, není schopno vůbec citu šlechetnějšího.

Pracuj do unavení a ukonejšíš i touhy své. Kreslívalas u mne tak pěkně. Uchop se toho nyní nikoliv co hračky, ale co věci opravdové.

Hled pokračovat ve svém umění, a hled, abys dosáhla stupně v pravdě uměleckého. Netěší-li nikoho kolem tebe pokusy tvé, věz, že těší mne a že přijme malá obrazárna má každý sebe nepatrnejší obrázek tvůj.

Ostatně vytkni si velký cíl: cokoliv můžeš učiniti ubobým bližním, jest toho málo, jak se přesvědčíš tím patrněji, čím více budeš dávati. Vytkni si, že budeš pracovati pro ně. Uč se tedy do opravy kresliti a malovati s úmyslem, že bude každý někdy mistrovský obraz tvůj náležeti chudým.

Odměnu ti podá umění netušenou. Práce vypíti celý den. Skoupě budeš musit rozdělovati svůj čas, abys vykonala svou práci a dostála povinnostem domácím. Prací tou nasytí se tvé touhy, které nabudou volného proletování na obzoru umění a jeho snah. Srdce ukonejší se pěkným účelem toho. Buď trpělivá a mlčenlivá, než dosáhneš částečně svého předsevzetí. Uchop se ho svatě a pevně. Jesti druhu takového, že mu stačí síla tvá.

Sama mi píšeš, že ti dává manžel tvůj všecku svobodu, že tě ponechává celé dni a večery sobě. Nuže, použij tohoto času šlechetně, krásně a užitečně a ubude ti o jeden mrzutý stesk. Jsou příklady v pravdě hrdinské cnosti ženské. Známe je ve všech třídách lidí a nejvíce v nižších třídách. Tu snášivá žena týráni a nepořádky mužovy se zapřením sebe, nestěžujíc sobě. Vychovává svědomitě ač s obtížemi děti své, ba pomůže často muži i vydělávat, vydělávat i na něho; cítí se při tom všem šťastnou; miluje muže srdečně. A tento muž bývá horší než jest tvůj.

Nebudu ti, ubohá, dokazovati, že by se snad láska dala vynutiti. Ale že možno nechuf skrotni trpělivosti a snášelivosti, o tom nepochybuj,

ale pokus se o to stůj co stůj. Slabost, která ti nedává zrušiti svazek s mužem, naučiž tě, jak s ním trpělivě a snášelivě žít.

Věnuj se mu, jak si toho žádá, vyhledávej v duchu dobré vlastnosti jeho a přičítej mu je. Těš se z jeho náklonnosti k tobě a nehádej se více ani s sebou samou ani s osudem svým.

Piš mi brzo, vím, že bude příští dopis tvůj méně zoufalý prvního.

S láskou pamatuje na tebe tvoje stará
přítelkyně.
